

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOĐIRI/ĐEKESI TI ŋutu I KAK BUKULUNŋ.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na d'ekesi ti ŋutu liŋ nagwon bain titiki ŋutu. Kona kwe ŋutu ti mede/'baŋ logwon gwodiet na tolien, todiri ko taliŋ i kak 'bukuluŋ.

KWEJA ADI

'Bakan na yenet ko laundya na todiri na ŋutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ŋutu. Kona kwe d'urökin na kune d'ekesi kwekindya adi anyen ŋutu liŋ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet töki ko tolien akwe na kujönö ko d'ekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ŋutu i piritön ti kak.

KWEJA ADI

Đedekarikin adi ŋutu ködyö ti ridiki anyen d'ekan ŋaret i diŋitan na gwusulak na ti tndu ŋutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon d'ekesi ti ŋutu ködyö gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Đedekarikin parik i d'ilikindya na d'urjö na tojulin i kiden na ŋutu logwon nyanyar gwon i pirit gelej ko ŋarju konesi na gelej.

KWEJA ADI

Ködyö d'edekarikin adi ti ŋutu gwe ko todurjö na gwiliŋit ko tojulin ko jurön.

KWEJA ADI

Laŋet na jurön lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i d'ekesi ko 'bulit na ŋutu i tojojo na ŋutu lyan ko wate adi se agi ködyö tindu riŋit i todurjö i pirit na gelej gwiliŋit lo'but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine d'ekesi ko tolien gwon 'bulit duma ko ati denesi ti kine ŋo nagwon a yukwe kine.

SOŋINANA NYENAGWON.

Ŋina momoret duma tokorju ŋina kweyet na todurjö na d'ekesi ti ŋutu liŋ i kak 'bukuluŋ gwon a temet na konaki i morja liŋ i jurön liŋ tojo ko d'utet. Karen ŋutu ko karen mugun na laŋet kepekep ŋina tokoret diŋitan liŋ i kwe anyen tindu riŋit duma na todindyö ko todinet anyen todindyö kuket na kine d'ekesi. Toliŋ ko temet na d'urjö i lukata ko nakaŋo na jur anyen gaju gwon nase i kak 'bukuluŋ ko anyen joŋga d'ekesi ko time nase ko laŋet na kilo jurön ko 'börik kase ako ŋutu logwon gwon kase i saresi.

1.

Ŋutu liŋ a yuŋwe kana, jojo i todiri ko d'ekesi ko ti se tokitaki ko 'börik ko mulökötyo lo toluŋaseran. Se a d'oka ko denet na kulya na'but ko narok.

2.

Karen ŋuto a 'buruki d'ekesi liŋ ko tokoret 'bak nyunyumbö i gwearijin kađekađe gwoso adi: 'Boriköt, Kutuk ko Yupet/Yubö.

I aŋet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwoloŋ, toro'bo kode kulye gwearijin i juŋu na kine nene gelet ködyö ti kona kwöŋ kode i kiden na laŋet na miri na kaŋo kode jur, kode gwon a luwitöt, yiyiniki, 'bain d'eba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.

3.

Karen ŋuto ködyö kata ko todiri na gwiliŋit adi gwon jörun ko tolien na gaya na ŋutu.

4.

Lele ŋuto ködyö ti bulö d'epa a d'upiet kogwon todupien kode tugwörö a d'upiet, kine konesi ködyö ti bulö konaki ŋutu i gwearijin kase kađekađe kwöŋ.

5.

Lele ŋuto ködyö ti bulö tiki i miyesi kode d'epet loron logwon ti temakindya i gwiliŋit lo ŋutu kode riŋet nagwon körju mugun na ŋutu.

6.

Karen ɲuto ködyö kata ko todiri i karen jur ko i karen pirit i komon na saret.

7.

ɲutu lin agi gwon jojo kode ti nyunyumö i komon na saret lo miri. Lepen ködyö agi gaya jojo ko saret. ɲutu lin ködyö gwon ko gayet nageleɲ 'bak nene nyunyumet kode laɲa na kilo saresi töki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.

8.

Karen ɲuto ködyö gwon ko todiri na kiko lo rigwo ko laɲet na rigwo duɲet na putesi i konesi na laɲgo saresi ti tod'iri na dekesi ti ɲuto logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.

9.

Lele ɲuto ködyö ti bulö moka 'bakan na saret, rereka kode riköji kaɲo kanyit i jur.

10.

Karen ɲuto ködyö agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiɲani yiɲa ko ɲutu ti jur ko ködyö ti kaɲuɲök ti putet kulo gwe a luwi i laɲet nase ködyö na kaɲuɲök. Ti nyunyumbö, kujönö miri. Ti duɲɲö na putet gwe i denet na todiri ko kepesi narok nagwon mokani ɲutu.

11.

Karen ɲuto lo moka adi a torondya agi ködyö ti luɲu a katoronyanit tojo ko lopeɲ a duɲöki putet lo liliya ko ɲutu lojore, nagwon kweja adi nye a ryö gayesi lin i putet lonyit. Lele ɲuto ködyö ti luɲu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a duɲöji kano. Ko köti i saret lo köji ko lo kaɲo jambu adi lele saret lo pömöni lele ɲuto ködyö ti bulö ridiki i lewudya na ɲilo saret logwon gwon i kitarikin lu.

12.

Lele ɲuto ködyö ti bulö ridiki i lwönö kanyit kweja adi lubbö ko lele ɲuto kadi 'bak pija kode kendya na manini na lege, kode lyöggü na kukuet ko gwiliɲit lo'but. Karen ɲuto agi ködyö gwon ko todiri na gaya ko saret, ko lele ɲuto a 'beleɲgu lele lo kilo saresi.

13.

Karen ɲuto ruköki toljen na wörö ko siɲa i lokokoritan ti lukata na köjinö kaɲekaɲe. Karen ɲuto a 'buruki i köyu na jur töki bubulö yitwe bot 'bak teɲet.

14.

Karen ɲuto a ruköki i pija kode i siɲa kana i kulye jurön anyen gagaya. Kine dekesi ti bulö ruköki kode luɲu i diɲit na duɲöki na putet i tugwakan ko 'bain pondya i toron na laɲet na deɲba jur kode i saresi logwon ko tukade ko saresi titeɲ na momoret na jurön.

15.

Karen ɲuto a ruköki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lete ɲutu ti bulö ridiki. renyaki i lopuködu na mugun i karen jur lo deggi nye.

16.

ɲutu lyan ko wate logwon aje duɲjö 'bakan na kuniye teɲesi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet ködyö bubulö yema kode yemba anyen ryendu mede. Se ködyö gwon ko dekesi kase jojo anyen bubulö toyem i diɲit yemet kode na reyan. a) Yemet tuɲ kaɲe bubulö kona i dekesi ti kilo logwon yöɲö kondya mede kulo (toyem) b) Mede ködyö a ɲo nagwon ɲUN lo gweja ko agi ködyö gwogwon, ko a laɲet naɲit najur kode köji ko ködyö gagaya ko köji kode ko jur 'bukuluɲ

17.

Karen ɲuto kata ko todiri nagwon bubulö gwon ko toro'bo kanyit kode töki bubulö gwon i momoret ko kulye. Lele ɲuto ködyö ti bulö ryaka kode joɲari toro'bo kanyit kaɲo 'bak saret.

18.

Karen ɲuto ködyö gwon ko toljen na yeyesi kanyit, ko lepeɲ yöɲö kondya nyo kweja adi teɲet 'bain bubulö yeyeju ɲo na'but ko narok ko nye a deggi konye töki bubulö torukökindyö ɲutu ko kulye i pirit nageleɲ kweja ad i todinesi, konesi, moyu, kode kwakwaddu.

19.

Karen ɲuto a 'buruki i jondya kode i kwekindya na ɲutu yeyet nanyit ko ɲutu kata, ko bubulö jambu 'bak teɲet. Kine dekesi kode 'burusi morja ko 'burit kweyet na yeyet 'bakan na teɲet kode kakalet ko lele ɲuto pija, wuju,

kode leleŋaki na kulya ko lele ŋutu kode yeyet ko nene mugun kalayianit 'bayin na dendya na lokokori.

20.

Karen ŋuto a 'buruki kode bubulö kondya kode luŋgu momoret ko taling 'bak mörö. Lele ŋutu ködyö ti bulö riköji kaŋo i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye ködyö ti bulö joŋga i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.

21.

Karen ŋuto agi ködyö kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyö ŋutu logwon gwoḍan kase i karen i lukata na miri, a) Karen ŋuto a 'buruki i ryeju na ŋaresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi 'bakan na nyunyumbö kode gelesi kanyit i jur. b) Ďekesi ti ŋutu ködyö gwon a yenet na miri. Ko ŋina kaḍe bubulö meta kode time ko gayesi ko toḍiri na wulet na kona ko ŋutu liŋ ti jur gwon kweja adi kona ko beiembebe. Kode (ŋutu geleŋ a belembele geleŋ) 'bak nyönyöggwu.

22.

Karen ŋuto gwoso lele lo laŋet agi ködyö gagaya ko miri. Ko ködyö meta i konesi ti miri ko i tojulin na miri ko kulye jurön i saret lo momoret kode tukwöryönjin ti jurön kaḍ'ekaḍe adi toro'bo gwiliŋit ko Ďekesi ti keryat logwon ti ḍumaji kaŋo anyen buya tolien na ḍurjö nanyit.

23.

Karen ŋuto agi ködyö kondya kita na ḍeket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i ḍeket nanyit ko na kita ko ti gayet na 'bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen ŋuto ködyö gwon jojo i kwe na kita i jur ko köti tojojo na ropet na kita, i kitayesi ködyö nagwon jojo ko kona ko ŋutu kaḍekaḍe. b) Karen ŋuto logwon kikita ködyö yiyiniki köti ropakini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ŋutu kode yalet na ropet ködyö titiki ko bubulö. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen ŋuto ködyö bubulö lupöki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaju Ďekesi ti kakitak.

24.

Karen ŋuto ködyö gwon ko ḍiŋit na kita ko ḍiŋit na yukan kode ḍiŋit na birye. Ko töki ḍiŋit kitayet ködyö tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.

25.

Karen ŋuto ködyö sida i gwiliŋit lo tetemakindya, kweja adi Ďekesi kanyit ködyö ti bulö yöŋgu lepeŋ gwoso i kelan, gwon na mede 'bura 'bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, boŋgo, wini, mede kode kuniye Ďekesi ti gwiliŋit lo ŋuto ko gayet töki ko ati 'bakan na kita, gilö kata, karu'be, doŋga, kode kuniye ti pirit ko i ŋo nagwon a gandu Ďekesi ti ŋutu. Wate ko lupudyet agi ködyö gagaya ko ŋaŋaraki. Iŋwajik lupudyet liŋ logwon yuŋwe kaŋo na yemet (tolup) agi ködyö ryeju ruruket ko gayet jojo 'bakan na koresi kode gelesi kase kiden.

26.

Karen ŋuto ködyö totodinö kanyit i jur ko ködyö todinesi kune gwon kana 'bak ropet biya parik suluet na todinö (primary school) kogwon ŋina ḍeḍekarikin i saret. Ko agi ködyö tiki ko riŋit i ŋutu liŋ. Todinesi ti kita na könin ko ti koŋon na kwe gwe kata i kenya liŋ ko töki ryeni ko ŋutu liŋ ti jur. a) Todinesi ködyö gwon i Ďekesi ti ḍurjö na yeyesi ti ŋutu ko ti togoyu na kugga na toḍiri ko tolien na ŋutu i pirit na geleŋ. Ko ti toḍure yingga ko julin i kiden na jurön liŋ, kweja adi kotumitön kode i yupesi ko köti i konesi ti laŋet na jurön lo momorja anyen tindu taliŋ i gwon ko ŋutu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ŋote ködyö logwon a ŋerot i wulundyö na kiko lotodinöri ŋwajik kase.

27.

Karen ŋuto ködyö kondya ŋo ti keri lonyit i ḍeket naynit ko ŋutu kanyit kiden anyen ryendu 'bulit na ŋo na teten se kune, töki anyen ŋarju seko ḍurjö na mugun na koŋon na dendya na gweyarijin ti ŋo ti kak liŋ. Karen ŋutu ko toro'bo kanyit i jur kata ködyö gagaya ko se ködyö gaya jojo 'bak nene gelet.

28.

Ti gwiliŋit lo karen ŋuto gwe i ruket lo saret lo jurön liŋ ti kak anyen toḍiri ko tolien nagwon köju aje tokuruki ŋutu na kukure ko ŋutu i gwiliŋit lose.

29.

Karen ŋuto ködyö agi kikita i jur ko ködyö ti kondi kita nagwon temakindya i koŋon nanyit anyen nye bubulö ḍurjö kanyit i gwiliŋit. b) Anyen ŋutu bubulö dendya adi tolien ko d'ekesi ti ŋutu a kuka, tuŋ kaḍe ko gwiliŋit lo ŋutu a lo'but kanyit i jur. Töki ko ŋutu wulundyö kimak kase ko 'börik kase. c) Tuŋ kaḍe kine Ďekesi ko tolien na ŋutu i kikolin liŋ konani i saret lojurön lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti ŋutu ködyö gwon 'bak nene tukade kokilo saresi.

30.

Nene ɲo 'bain nagwon kakadɛlo i ɲina manini, ko saret logwon kekepo ko jurɔn liɲ, laɲetan, ɲutu logwon kita kitayesi kase, kode kondya saret logwon anyen langu kode kɔrɲu nene na kine dɛkesi kode tolien nagwon a 'beron peta i diɲit na tokoroni se na.

Translated by (a lopukö ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na dɛkesi ti ɲutu liɲ nagwon 'bain tiki ɲutu ko lele ɲuto, töki tibulö joɲa kaɲo ko lele ɲuto.